

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 12/2008 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (yhteisöpatentti)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 28 päivänä toukokuuta 2008 lähettänyt lakivaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten jatkokirjelmän 5. TEM 21.05.2008 asiassa U 54/2000 vp ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (yhteisöpatentti).

- lainsäädäntöneuvos Aki Rasilainen, oikeusministeriö
- käräjätuomari Ari Viren, Helsingin käräjäoikeus.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Minna Tukiainen, kauppa- ja teollisuusministeriö

Viitetiedot

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta lausunnot LaVL 20/2000 vp, LaVL 8/2002 vp ja LaVL 7/2007 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Tausta

Komissio antoi 5.6.2000 ehdotuksen neuvoston asetukseksi yhteisöpatentista. Asetusehdotusta koskevat neuvottelut keskeytyivät vuonna 2004, mutta ne käynnistyivät uudelleen komission alkuvuonna 2006 aloittaman laajan patenttikonsultaation myötä. Konsultaation jälkeen komissio antoi vuonna 2007 tiedonannon, jossa ehdotettiin kolmea eri vaihtoehtoista ratkaisua patenttituomioistuinjärjestelmän kehittämiseksi.

Komissio ei ole antanut uutta yhteisöpatenttiasetusehdotusta, vaan neuvottelut ovat edenneet EU:n puheenjohtajavaltioiden työasiakirjojen perusteella. Patenttituomioistuinjärjestel-

mästä on saatu aikaan sopimusluonnos euroopalaisen patenttituomioistuinlaitoksen luomiseksi "Draft Agreement on the European Union Patent Judiciary" (asiakirja 9124/08).

Tuomioistuinjärjestelmän rakenne

Ehdotettu tuomioistuinjärjestelmä muodostuisi ensimmäisen asteen tuomioistuimesta, muutoksenhakutuomioistuimesta ja kirjaamosta. Ensimmäisen asteen tuomioistuin koostuisi rajoittamattomasta määrästä paikallis- ja aluejaostoja sekä keskusjaostosta. Muutoksenhakuaste olisi keskitetty. Muutoksenhakutuomioistuimen ratkaisuun voisi hakea muutosta oikeuskysymyksen osalta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta.

Jaostojen toimivalta

Keskusjaosto käsittelee suorat patentin mitätöimistä koskevat kanteet samoin kuin kanteet sen vahvistamiseksi, ettei patentin loukkausta ole tapahtunut. Keskusjaosto käsittelee riita-asiat myös silloin, kun osapuolet niin sopivat tai jos toimivaltaista paikallis- tai aluejaostoa ei ole.

Paikallis- ja aluejaostot käsittelevät patentin loukkausta koskevat kanteet. Silloin kun loukkauskanteen käsittelyn yhteydessä nostetaan vastakanteen patentin mitättömyydestä, paikallis- tai aluejaosto voi joko jatkaa kanteiden käsittelyä yhdessä, jolloin perustettavasta tuomari-poolista tulisi tekninen tuomari jaoston neljänneksi jäseneksi, tai siirtää joko vastakanteen tai koko asian asianosaisten suostumuksella keskusjaoston käsiteltäväksi.

Oikeudenkäyntikieli

Paikallisjaoston oikeudenkäyntikielenä olisi sen valtion virallinen kieli tai viralliset kielet, joka on jaoston perustanut. Myös aluejaoston oikeudenkäyntikielenä olisi niiden valtioiden viralliset kielet, jotka ovat jaoston perustaneet. Paikallis- ja aluejaosto voisivat kuitenkin päättää muun oikeudenkäyntikielen (patentin myöntämiskieli) käyttämisestä, jos se on tarpeen oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi. Lisäksi asianosaiset voisivat sopia yksittäistapauksessa oikeudenkäyntikielestä (patentin myöntämiskieli). Keskusjaoston oikeudenkäyntikieli olisi aina patentin myöntämiskieli.

Muutoksenhaku tuomioistuimen oikeudenkäyntikieli olisi sama kuin ensimmäisessä oikeusasteessa. Asianosaiset voisivat kuitenkin sopia oikeudenkäyntikieleksi patentin myöntämiskielen. Poikkeuksellisesti muutoksenhaku tuomioistuin voisi määrätä jonkin toisen oikeudenkäyntikielen kuin sen, jota ensimmäisessä oikeusasteessa on käytetty.

Tuomioistuinjärjestelmän rahoitus

Rahoitus perustuisi tuomioistuimen omiin tuloihin ja tarvittaessa yhteisön ja järjestelmään osallistuvien valtioiden lisärahoitukseen. Tuomiois-

tuimen omat tulot olisivat lähinnä tuomioistuinmaksuja.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kanta on pääpiirteissään seuraava:

Suomen päätavoitteena kehitettäessä eurooppalaista patenttijärjestelmää on uuden yhteisöpatentteja ja eurooppapatentteja käsittelevän ylikansallisen patenttituomioistuinjärjestelmän kehittäminen. Tuomioistuinjärjestelmän osalta Suomen yleisiä neuvottelutavoitteita ovat oikeuden saatavuuden ja oikeudenmukaisen oikeudenkäyntimenettelyn turvaaminen. Tuomioistuin kysymyksessä tulisi saada aikaan hajautettuja piirteitä sisältävä malli, jossa ensimmäisen oikeusasteen jaostoissa mahdollisimman pitkälle hyödynnetään kansallisia tuomioistuinresursseja.

Suomi pitää tärkeänä, että kaikilla jäsenvaltioilla on, niin halutessaan, oikeus perustaa aluejaosto. Alue- ja paikallisjaostoilla tulee olla konkreettinen rooli osana yhteisötason järjestelmää. Tämä edellyttää mm. toimivaltaa käsitellä loukkauskanteen vastakanteena nostetut mitätöintikanteet. Järjestelmän uskottavuuden kannalta on keskeistä varmistaa aluejaostojen korkea ja yhtäläinen laatu. Oikeuskäytännön yhdenmukaisuus on viime kädessä turvattava keskitetyllä muutoksenhakuasteella. Oikeuskäytännön yhdenmukaisuus edellyttää lisäksi yhteisiä menettelysääntöjä ensimmäisessä ja toisessa oikeusasteessa.

Oikeudenkäyntikielen osalta Suomi on korostanut, että vähimmäisvaatimuksena on samasta jäsenmaasta olevien osapuolten mahdollisuus käyttää omaa kieltään. Osapuolten tulee muistakin tilanteissa pystyä riittävällä tasolla ennakkoimaan prosessissa käytettävä oikeudenkäyntikieli, eikä kieli saisi vaihtua kesken prosessin.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuimet olisivat itsekannattavia, mutta lisäksi ne saisivat yhteisörahoitusta. Ne jaostot, joissa on vain vähän juttuja, eivät kuitenkaan tällaista rahoitusta saisi. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että paikallisjaostot, joissa olisi vähän juttuja, eivät pys-

tyisi taloudellisesti toimimaan. Lisäksi vaarana olisi, että oikeudenkäyntimaksut nousisivat korkeiksi. Tavoitteena on kuitenkin järjestelmä, joka toisi hyötyjä esimerkiksi pienille ja keski-suurille yrityksille. Tämän vuoksi Suomi katsoo, että maksut tulee määritellä niin, ettei niistä muodostu estettä pääsyle tuomioistuimeen.

Valtioneuvosto on asian käsittelyssä täydentänyt kantaansa seuraavasti:

On tärkeää, että paikallis- ja aluejaostoilla on toimivalta käsitellä ainakin loukkauksanteen vastakanteena nostetut mitätöintikanteet, jolloin jaoston kokoonpanoa voidaan vahvistaa teknillä tuomarilla perustettavasta tuomaripoolista. Keskusjaoston käsiteltäviksi jäisivät siten suorat mitätöintikanteet ja sellaiset mitätöinti- ja loukkauksasiat, jotka on siirretty sen käsitel-

täväksi. Tämä tarkoittaisi, että samaa patenttia koskevia mitätöintiasioita voitaisiin käsitellä myös paikallis- ja aluejaostoissa. Tästä johtuu, että erikseen on ratkaistava se, miten estetään saman patentin pätevyyttä koskevien ristiriitaisten tuomioiden syntyminen eri paikallis- ja aluejaostoissa, mikä on ollut suunnitellun tuomioistuinjärjestelmän keskeinen tarkoitusperä.

Ehdotettu oikeudenkäyntikielijärjestely takaa valtioiden virallisten kielten käyttämisen paikallis- ja aluejaostoissa, mutta järjestelmään osallistuva valtio voi myös rajoittaa kielivalikoi-maa. Valtioneuvosto katsoo, että ehdotettu kielijärjestely turvaa riittävästi yksittäiseen oikeudenkäyntiin nähden siihen tarkoituksenmukaisesti soveltuvan oikeudenkäyntikielen asian-osaisten toiveiden mukaisesti.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Toimialansa mukaisesti lakivaliokunta on käsitellyt yhteisöpatenttiehtotusta vain eurooppalaisen patenttituomioistuinjärjestelmän kehittämisen osalta.

Yleiset tavoitteet

Lakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossaan (LaVL 7/2007 vp) asettanut perustettavalle eurooppalaiselle patenttituomioistuinjärjestelmälle seuraavat yleiset tavoitteet:

- Oikeuden saatavuus eli oikeudenkäynnin osapuolten tosiasialliset mahdollisuudet saada oikeusjärjestyksen mukaista oikeutta on turvattava.
- Oikeudenkäyntimenettelyn on täytettävä oikeudenmukaisuuden vaatimukset.
- Oikeudenkäyntimenettelyn tulee olla en-nustettava, joutuissa ja taloudellinen.
- Patenttiasioita käsittelevissä tuomioistuinissa on oltava käytettävissä riittävästi sekä immateriaalioikeudellista erityis-asiantuntemusta että teknistä asiantuntemusta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että näihin tavoitteisiin kiinnitetään jatkoneuvotteluissa edelleen huomiota.

Patenttituomioistuinjärjestelmän rakenne ja toimivaltakysymykset

Ehdotetun patenttituomioistuinjärjestelmän ensimmäinen oikeusaste olisi hajautettu ja muutoksenhakuaste keskitetty. Ensimmäinen oikeusaste muodostuisi paikallis- ja aluejaostoista sekä keskusjaostosta. Lakivaliokunnan mukaan tämä tuomioistuinjärjestelmä on pääpiirteiltään yhteensopiva valiokunnan aikaisemmissa lausunnoissaan esittämien tavoitteiden kanssa (LaVL 7/2007 vp, LaVL 20/2000 vp ja LaVL 8/2002 vp). Valiokunta pitää edelleen tärkeänä sitä, että kaikilla jäsenvaltioilla on oikeus perustaa paikallisjaosto ja että tällaisena jaostona voi toimia kansallinen patenttiasioita käsittelevä tuomioistuin. Ehdotus siitä, että jäsenvaltio voi vaihtoehtoisesti perustaa aluejaoston yhdessä yhden tai useamman jäsenvaltion kanssa, on valiokunnan mielestä kannatettava, koska se tuo jäsenvaltioille valinnanvaraa.

Asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin esitetty, että niillä jäsenvaltioilla, jotka täyttävät tietyt laatukriteerit, tulisi olla mahdollisuus perustaa paikallis- tai aluejaosto. Lakivaliokunta katsoo, ettei tällaisten laatukriteereiden asettaminen ole tarpeellista, koska paikallis- ja aluejaostojen korkea laatu voidaan turvata muun muassa monikansallisella tuomaripoolilla, yhteisillä menettelytapasäännöillä sekä tuomarien koulutuksella. Keskitetyn muutoksenhaun avulla voidaan lisäksi varmistaa oikeuskäytännön yhtenäisyys.

Ehdotuksessa tarkoitettuun keskusjaostoon lakivaliokunta suhtautuu avoimesti. Keskusjaostolla voi olla hajautettuja paikallis- ja aluejaostoja paremmat mahdollisuudet turvata oikeuskäytännön yhtenäisyys, mikä on hyvin tärkeää erityisesti patentin pätevyyttä koskevissa asioissa. Keskusjaostokäsittelyyn voi kuitenkin liittyä myös haittoja. Asioiden käsittelyn rajoittaminen paikallis- ja aluejaostotasolla voi heikentää asianosaisten mahdollisuuksia puolustaa oikeuksiaan. Keskusjaostokäsittely saattaa edellyttää ulkomaisiin asiamiespalveluihin turvautumista, mikä voi nostaa oikeudenkäyntikustannuksia.

Lakivaliokunta katsoo, että keskusjaoston sekä paikallis- ja aluejaostojen välisen toimivalta-ajan tulee olla mahdollisimman selkeä ja tarkoituksenmukainen. Valiokunta voi hyväksyä sen, että keskusjaoston käsiteltäviksi jäävät suorat patentin mitätöintiä koskevat kanteet. Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä kuitenkin sitä, että paikallis- ja aluejaostot voivat käsitellä loukkauksenteiden yhteydessä nostetut vastakanteet patentin mitättömyydestä. Sitä, että paikallis- ja aluejaostot voivat tällaisessa tapauksessa vaihtoehtoisesti myös siirtää koko asian tai vain mitätöintikanteen keskusjaoston käsiteltäväksi, voidaan valiokunnan mielestä puolustaa, koska tällaisten menettelyllisten vaihtoehtojen avulla asiat voidaan käsitellä mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Ehdotuksessa on kuitenkin tärkeää varmistaa, että sellaisessa tapauksessa, jossa paikallisjaosto siirtää vain mitätöintikanteen keskusjaostoon ja jatkaa itse loukkauksenteen käsittelyä, paikallis- ja keskus-

jaosto eivät voi antaa samaa patenttia koskevia keskenään ristiriitaisia ratkaisuja.

Sen, että keskusjaosto käsittelee lähinnä suorat ja sille siirretyt patentin mitätöintikanteet, voidaan arvioida korostavan hajautettujen paikallis- ja aluejaostojen asemaa ensimmäisenä oikeusasteena. Lakivaliokunta toteaa, ettei ehdotuksessa ole käsitelty samaa patenttia koskevia rinnakkaisia oikeudenkäyntejä eri jäsenvaltioiden paikallis- ja aluejaostoissa. Lakivaliokunnan mielestä tähän kysymykseen tulisi jatko-neuvotteluissa kiinnittää huomiota ottaen huomioon, että suunnitellun tuomioistuinjärjestelmän keskeinen peruste on ollut estää useiden samaa patenttia koskevien ristiriitaisten tuomioiden syntyminen eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

Oikeudenkäyntikieli

Lakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossaan (LaVL 7/2007 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että tuomioistuinjärjestelmän oikeudenkäyntikieliä koskevat määräykset on laadittava sellaisiksi, että ne eivät tosiasiallisesti muodosta estettä oikeuden saatavuudelle eivätkä myöskään tee käytännössä mahdottomaksi paikallisjaostojen perustamista Suomen kaltaisiin pieniin jäsenvaltioihin. Valiokunnan mielestä nyt käsiteltävänä oleva ehdotus on sopusoinnussa näiden tavoitteiden kanssa paikallis- ja aluejaostoissa sekä muutoksenhakutuomioistuimissa käytettävän oikeudenkäyntikielen osalta. Paikallis- ja aluejaostojen oikeudenkäyntikielivalikoima on monipuolinen, ja muutoksenhakuasteessa pääsääntöisesti käytetään samaa kieltä kuin ensimmäisessä oikeusasteessa.

Ehdotuksen mukaan oikeudenkäyntikieli olisi kuitenkin keskusjaostossa rajoitettu patentin myöntämiskieleen. Oikeudenkäyntikieli voi siten vaihtua esimerkiksi silloin, kun paikallis- tai aluejaosto siirtää sillä käsiteltävänä olevan asian keskusjaostoon. Oikeudenkäyntikielen vaihtuminen voi vaikeuttaa asianosaisten asemaa keskusjaostokäsittelyssä. Tämän vuoksi lakivaliokunta pitää hyvin tärkeänä ehdotukseen sisältyvää edellytystä siitä, että asia siirretään pai-

kallis- tai aluejaostosta keskusjaostoon vain asianosaisten suostumuksella.

Tuomioistuinjärjestelmän rahoitus

Ehdotuksen mukaan patenttituomioistuinjärjestelmän rahoitus perustuisi ensisijaisesti tuomioistuimen omiin tuloihin, lähinnä tuomioistuinmaksuihin. Ehdotettu rahoitus eroaa Suomen tuomioistuinjärjestelmän rahoituksesta, joka on perinteisesti kuulunut julkiselle vallalle. Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä si-

tä, etteivät tuomioistuinmaksut nouse niin korkeiksi, että ne muodostavat tosiasiallisen esteen oikeussuojan saatavuudelle ja oikeusturvalle.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy edellä esitetyin täsmennyksin ja täydennyksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Heidi Hautala /vihr
vpj. Anna-Maja Henriksson /r
jäs. Esko Ahonen /kesk
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /kok
Krista Kiuru /sd
Jari Larikka /kok

Sanna Lauslahti /kok
Outi Mäkelä /kok
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Lyly Rajala /kok
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Tero Rönni /sd
Mirja Vehkaperä /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.